

Відзив

**офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Чернухи Надії Миколаївни** на дисертаційне дослідження
Співака Ярослава Олеговича на тему «**Теорія та практика
формування професійної компетентності майбутніх соціальних
працівників із соціального захисту прав молоді**», подане на здобуття
наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 –
соціальна педагогіка

Актуальність теми дослідження

Соціальна робота наразі вимагає високого рівня професіоналізму фахівців, де пріоритетами є результат їх самореалізації в ході тривалого процесу професійного становлення. Професійне становлення фахівця із соціальної роботи – цілісний і безперервний процес розвитку практичної, освітньої й дослідницької діяльності особистості у соціальній сфері, орієнтований на формування професійної компетентності, зокрема, професійних знань, умінь, навичок, особистісних якостей, компетенцій, адекватних кваліфікаційним вимогам, етичному стандарту професії, викликам часу.

Сучасна соціальна ситуація, що склалася в Україні, породжує нову соціально-культурну реальність, одним із пріоритетів якої є молодіжна політика. Відповідно, покращення становища молоді, її соціальний захист, який забезпечує реалізацію творчого і трудового потенціалу, а також належний добробут молодих людей, є одним із головних напрямів соціальної політики в Україні. Важливою проблемою в контексті модернізації та соціальної трансформаційності державної соціальної політики в українському суспільстві є соціальний захист прав молоді і професійна підготовка соціальних працівників у напряму соціального захисту прав молоді, ефективність системи відповідного процесу є надзвичайно важливим сегментом сьогодення. Відтак, виконане

дисертаційне дослідження є незаперечно актуальним, цікавим і цінним для сучасної соціально-педагогічної практики, дає відповіді на ряд викликів сучасного соціуму.

У дисертації ґрунтовно досліджено стан наукової розробленості проблеми формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників. Коректно визначено методологічні засади організації процесу формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді. Достатньо вдало розкрито сутність, зміст і особливості професійної діяльності соціальних працівників із соціального захисту прав молоді. Виявлено структурно-компонентний склад професійної компетентності майбутніх соціальних працівників у контексті захисту прав молоді і представлено його характеристику. Розроблено критерії, визначено їх показники та виявлено рівні формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді. Надано наукове обґрунтування соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді та експериментально перевірено ефективність упровадження соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді в освітній процес закладів вищої освіти.

На увагу заслуговує концепція дослідження, яка узгоджується із положеннями про теорію та практику соціальної роботи, полягає у міждисциплінарному характері дослідження взаємовідносин людини із соціумом, створенні гідних умов для самоствердження й забезпечення повноцінного життя кожній людині у суспільстві. Концептуальною ідеєю дослідження є положення про соціальну роботу як науку, як комплексну навчальну дисципліну, як інструмент реалізації державної соціальної політики та професійної діяльності фахівців у соціальній сфері. Концепція формування професійної компетентності майбутніх соціальних

працівників із соціального захисту прав молоді ґрунтуються на концептах (методологічному, теоретико-змістовому і технологічному), спрямована на якість та оптимізацію освітнього процесу студентів з урахуванням специфіки їх майбутньої діяльності, базується на теоретико-методологічних засадах професійної підготовки фахівців соціальної роботи в закладах вищої освіти.

Переконливою є наукова новизна одержаних результатів, яка полягає в тому, що: уперше теоретично обґрунтовано та розроблено авторську соціально-педагогічну систему формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді, яка містить чотири блоки: концептуально-цільовий, проектувальний, організаційно-технологічний, контрольно-коригувальний; компоненти: цільовий, методологічний, об'єкт-суб'єктний, змістовий, технологічний та критерії: мотиваційний, комунікативний, змістово-процесуальний, особистісно-адаптивний; розкрито теоретичні засади формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді шляхом наукового обґрунтування і характеристики сутності, змісту та особливостей професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді; уточнено сутність понять „молодь”, „соціальний захист прав молоді”; „професійна компетентність майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді”; удосконалено зміст освітніх програм підготовки майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді; методи та організаційні форми освітнього процесу в закладах вищої освіти, що сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді; набули подальшого розвитку наукові положення теорії й методики професійної підготовки фахівців соціальної сфери; наукові уявлення про сутність, структуру, критеріальні та рівневі ознаки сформованості професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із

соціального захисту прав молоді; питання теорії і методики професійної підготовки студентів.

Варто відзначити практичне значення одержаних результатів, яке полягає в тому, що розроблено, змодельовано та впроваджено соціально-педагогічну систему формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді в освітній процес закладів вищої освіти; удосконалено освітні програми спеціальності „Соціальна робота” („Система соціального захисту та діяльності соціальних служб”, „Технології соціальної роботи”, „Основи соціально-правового захисту особистості”, „Теорія і практика соціальної роботи”); розроблено навчально-методичні комплекси навчальних дисциплін „Соціальна робота з дітьми групи ризику”, „Актуальні проблеми соціальної політики в Україні”, „Світові моделі і стандарти підготовки фахівців соціальної сфери”; вироблено рекомендації з організації та проведення практики студентів спеціальності „Соціальна робота” у контексті соціального захисту прав молоді; підготовлено та апробовано методичні матеріали з проблеми формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді, що має, незаперечну, теоретико-практичну значущість.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Ознайомлення з текстом дисертації Я.О.Співака засвідчує використання дисертантом міждисциплінарного підходу до вивчення проблеми формування професійних компетентностей майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді. Позитивне враження складає коректна і виважена структура дисертаційної роботи.

Аналіз змісту дисертації та її завершеності свідчить про те, що робота Я. О. Співака має чітку логічну структуру, зумовлену метою й завданнями дослідження, складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до

кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків. Досягненню сформульованої в роботі мети сприяв також ретельний аналіз джерельної бази дослідження, представлений автором у розділі 1 дисертації, здійснений коректно й обґрунтовано. Крім того, дисертант багато уваги приділив аналізу методології формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників на загальнофілософському, загальнонауковому, конкретно-науковому і спеціально-методологічному рівнях.

Як засвідчив текст роботи, дослідник глибоко входить у соціальний, педагогічний та психологічний контексти проблеми формування професійної компетентності фахівців. На особливу увагу, на нашу думку, заслуговує намагання автора простежити проблему у контексті становлення і розвитку теорії і практики соціальної роботи в цілому.

Відтак, до основних наукових здобутків, отриманих особисто Я.О.Співаком у процесі дослідження, можна віднести:

1. Грунтовну глибоку методологію проблеми формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді, що підкреслює міждисциплінарний характер роботи.
2. Системний аналіз міжнародного досвіду (п. 1.4) і в Україні (п. 1.3).
3. Інноваційну позицію автора щодо характерологічних ознак професійної компетентності сучасних фахівців соціальної роботи.
4. Проведений автором логіко-структурний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді.
5. Спроектований науково-методичний інструментарій процесу формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді.

Аналіз змісту дисертації та публікацій, у яких опубліковано основні результати дослідження Я. О. Співака, засвідчує достатній рівень

обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Таким чином, оцінка змісту дисертації Ярослава Олеговича Співака «Теорія та практика формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді» дозволяє говорити про те, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендацій щодо їх можливого використання

Отримані автором результати мають значення для розвитку вітчизняної науки і практики. Опрацьовані матеріали можуть бути використані у закладах вищої освіти для розробки навчальних курсів щодо формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді; у практичній роботі соціальних працівників щодо соціального захисту прав молоді. Спроектована автором соціально-педагогічна система формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді дозволяє суттєво вплинути на якість професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

У джерельній базі дисертації й авторефераті представлено 34 одноосібні публікації здобувача, аналіз проблематики яких свідчить про відображення основних результатів кожного з розділів дисертаційного дослідження.

Кількість публікацій, їх обсяг, якість і проблематика відповідають вимогам МОН «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів».

Висновки й результати дослідження доповідалися на зарубіжних, міжнародних, всеукраїнських конференціях і форумах, де здійснювалася апробація дисертаційного дослідження. Характер наукових публікацій, у яких відображені окремі положення й результати проведеного дослідження, повною мірою відображає усі аспекти вивчення проблеми формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді.

З огляду на це, можна стверджувати, що кількість і якість опублікованих Я. О. Співаком наукових праць є достатньою, дисертація пройшла належну апробацію і є самостійною науковою працею.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Зазначимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними. Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам, що визначаються МОН України. У тексті автореферату відображені основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Я. О. Співаком дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження

Як усяка наукова праця, присвячена дослідженню актуальних і перспективних, суперечливих соціально-педагогічних феноменів, дисертація Я. О. Співака містить і певні дискусійні положення, а відтак хотілося б уточнити й конкретизувати бачення автора щодо деяких із них:

1. Дослідження, на нашу думку, значно би виграло, якби автор співвідніс проблему формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді (як у

теоретичній, так і в експериментальній частині дисертації) з проблемами професійної підготовки майбутніх соціальних працівників вцілому, тобто бажано чітко і професійно розмежувати поняття «професійна компетентність», «професійна підготовка».

2. У процесі категоріального аналізу проблеми дослідження варто було б обґрунтувати додатково базові поняття дослідження: «державна соціальна політика», «соціальні послуги», які використано у дослідженні.

3. У розділі 3 автором визначено соціально-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді. Вважаємо, що соціально-педагогічні умови представлені в тексті дисертації переважно описово-теоретично, на рівні аналізу суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Бажано було б більш чітко виокремити практичну значущість запропонованих дисертантом соціально-педагогічних умов, зокрема, у контексті соціального захисту прав молоді.

4. Вимагають певного редагування запропоновані автором компоненти соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді (цільовий, методоогічний, об'єкт-суб'єктний, змістовий, технологічний). Одним із компонентів системи мав би стати середовищний (освітньо-середовищний) компонент, оскільки сформувати професійну компетентність майбутніх соціальних працівників із соціального захисту молоді неможливо без взаємодії із сучасним соціумом (середовище, де відбувається процес формування професійної компетентності).

5. Дисертаційна робота містить подекуди логічні, технічні, стилістичні неузгодженості та огріхи.

Загальний висновок

Подана до захисту докторська дисертація Ярослава Олеговича Співака «Теорія та практика формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді» є актуальним,

самостійним, завершеним і достатньо апробованим дослідженням, результати якого мають наукову новизну та практичне значення для розвитку соціально-педагогічної теорії та практики. Сформульовані у дослідженні висновки можуть бути корисними для підготовки наукових праць з соціальної педагогіки, у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді.

Науковий рівень дисертації відповідає вимогампп. 9,10,12,13,14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор Співак Ярослав Олегович заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент,

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

